

Paulina Roś

**Podróż Przedszkolaków
do demokracji
i praw obywatelskich**

**Materiały dla Nauczycieli i Rodziców
jak uczyć dzieci demokracji w przedszkolu
krok po kroku**

Wrocław 2022

Wstęp

Gdy myślisz o demokracji, skojarzenia jakie przychodzą Ci do głowy – najprawdopodobniej – rzadko mają cokolwiek wspólnego z małymi dziećmi czy ich rodzicami.

Słowo obywatel obrazuje najczęściej dorosłego, który posiada przypisane prawem uprawnienia. A przecież – jak zauważył wybitny psycholog i pedagog – Józef Koziński „Przekonanie, że ludziom można nadać swobody obywatelskie dopiero wtedy, gdy dorosną do wolności, przypomina słowa błazna, że wejdzie do wody tylko wtedy, gdy uprzednio nauczy się pływać.”

Kiedy zatem "zaczyna się" obywatel? Czy z momentem ukończenia 18-go roku życia, czy wcześniej? A jeśli wcześniej, to kiedy dokładnie?

Niniejsza publikacja jest podsumowaniem działań, jakie podjęliśmy w ramach realizacji projektu społecznego pt. Podróż wrocławskich dzieci do demokracji i praw obywatelskich.

Jestem pomysłodawczynią całości – idea narodziła się w mojej głowie po tym, jak moja córka Kalina została podopieczną największego wrocławskiego przedszkola publicznego Niezapominajka (Przedszkole nr 56).

Głównym celem projektu jest pokazanie najmłodszym dzieciom – w sposób dostosowany do ich wieku i percepcji – że mogą mieć wpływ na otaczającą ich rzeczywistość oraz że kiedyś, gdy osiągną dorosłość i staną się pełnoprawnymi obywatelami, będą przysługiwały im określone prawa i będą miały możliwość wpływania na różne procesy w skali miasta, regionu, kraju czy Europy.

Projekt jest też przyczynkiem do otwarcia dyskusji o tym, dlaczego warto wśród tak małych dzieci promować postawy demokratyczne i obywatelskie.

Dzięki niezwyklej otwartości szefowej "Niezapominajki" – Katarzyny Głowik-Jamróz oraz jej licznym kontaktom powstał zespół projektowy w skład którego weszła moja macierzysta organizacja Consensus Fundacja Europejskie Centrum Mediacji z Warszawy, Przedszkole nr 56 Niezapominajka z Wrocławia oraz Wrocławskie Centrum Opieki i Wychowania, którego dyrektor – Sylwester Pajęcki z niezwykłą otwartością podszedł do wspierania działań projektowych.

Nawiązaliśmy też współpracę z norweską organizacją Bjerkaker Learning Lab, która wspiera nas w zakresie edukacji dorosłych. Projekt uzyskał dofinansowanie z tzw. Funduszy Norweskich.

W dalszej części broszury znajdziesz opis wybranych działań projektowych wraz z gotowymi materiałami, które pomogą Ci – jeśli dane działanie przypadnie Ci do gustu – wdrożyć podobne pomysły w Twojej placówce.

Większość proponowanych działań można wdrożyć bezkosztowo, jedynie przy dobrej woli i zaangażowaniu nauczycieli i rodziców.

Jeśli będziesz mieć pytania – zachęcam do kontaktu paulina.ros@consensus.eu

Z serdecznymi pozdrowieniami!
Paulina Roś

Spis treści

I. Opis projektu

II. Wybory do Przedszkolnej Rady Dzieci

III. Pisanie listów do Parlamentarzystów

IV. Wizyty dzieci w instytucjach publicznych i mediach

V. Załączniki - wzory pism

1. List informacyjny do Rodziców
2. Regulamin Przedszkolnej Rady Dzieci
3. Protokół
4. Zaprzysiężenie do Przedszkolnej Rady Dzieci
5. List informacyjny do Nauczycieli
6. List do Postanki lub Posta

Opis projektu

W ramach projektu najstarsze grupy przedszkolaków (5 i 6-latkowie), biorą udział w szeregu wydarzeń, które mają na celu edukację dzieci w zakresie rozumienia istoty demokracji i praw obywatelskich.

Planowane działania:

- kontakty z instytucjami publicznymi, m.in. samorząd, parlament, sądy
- warsztaty dla dzieci i nauczycieli
- stworzenie materiałów dla rodziców i opiekunów
- wybór samorządu przedszkolnego
- korespondencja z postami (PL/UE)
- wydarzenie artystyczne z okazji Dnia Niepodległości 11 listopada
- spotkania z weteranami
- promowanie udziału w lokalnych procesach decyzyjnych

Projekt Podróż Przedszkolaków do demokracji i praw obywatelskich został po raz pierwszy zrealizowany przez największe wrocławskie przedszkole publiczne Niezapominajka w roku szkolnym 2021/2022.

Inicjatorką projektu jest mama 5-letniej Kaliny, Paulina Roś, której bardzo bliska jest tematyka praw obywatelskich i demokracji.

Partnerami projektu byli:

- warszawska Fundacja Consensus Europejskie Centrum Mediacji (<http://consensus.eu/>),
- wrocławskie Centrum Opieki i Wychowania (<http://www.wcow.pl/>)
- norweski Bjerkaker LearningLab (<https://bjerkakerlearninglab.no/>).

Wybory do Przedszkolnej Rady Dzieci

Wybór Przedszkolnej Rady Dzieci z Przewodniczącym (wraz z kampanią wyborczą, głosowaniem dzieci oraz ustaleniem prerogatyw Rady przez władze przedszkolne w porozumieniu z rodzicami) – wszystko w oparciu o korczakowską ideę dotyczącą prawa do samostanowienia o sobie najmłodszych obywateli.

Poniżej znajdziesz szereg dokumentów, w oparciu o które możesz przygotować podobne wybory w Twojej placówce.

Nasze udały się wyśmienicie – najpierw poinformowaliśmy rodziców, że wybory będą miały miejsce, następnie odbyło się spotkanie kadry przedszkola, w trakcie którego wychowawcy grup 5 i 6-latków dyskutowali, jak podejść do wyboru kandydatów, kampanii czy samego głosowania. Następnie wyłoniono kandydatów, którzy przeprowadzili kampanie wyborcze. W końcu w październiku 2021 r. odbyło się prawdziwe głosowanie. Był stół prezydialny z komisją, listy wyborcze, na których dzieci składały swoje podpisy (imiona, krzyżyki), komisja wydawała głosującym karty do głosowania (ze zdjęciami kandydatów i miejscem na pieczętkę przy zdjęciach), były stoliki przy których głosujący oddawali przy pomocy pieczątki głos na ulubionego kandydata, i wreszcie – była urna wyborcza, do której każde dziecko wrzuciło swoją kartę. Wszystko wspaniale się udało, emocje (nasze i dzieci) sięgały zenitu – w kularach Przedszkolaki dyskutowały swoje preferencje – na kogo zagłosują, a na kogo nie, a potem z pełną powagą oddawały swój głos. Nad wszystkim czuwała – w charakterze wsparcia wolontariackiego – młodzież z Wrocławskiego Centrum Opieki i Wychowania.

Z wyborów sporządzono protokół, odbyło się zaprzysiężenie Przedszkolnej Rady Dzieci – a następnie pierwsze spotkanie z Dyrekcją Przedszkola, na którym dzieci omawiały istotne dla nich oraz koleżanek i kolegów sprawy.

Wybory Przedszkolnej Rady Dzieci - zagadnienia dla Nauczycieli

1. Praca nauczycieli z dziećmi (5-6 lat) w grupach / przygotowanie do wyborów

Zakres przygotowania dzieci:

a) co oznacza demokracja/prawa (obywatelskie, dziecka itp.)

b) czy na tym etapie w grupie dzieją się jakieś demokratyczne procesy (głosowanie za/przeciw, wystuchanie głosu wszystkich zainteresowanych, wpływ dzieci na cokolwiek, co ich dotyczy itd.)

c) co oznaczają poszczególne słowa: wybory, rada dzieci, kampania wyborcza, kandydaci do rady, komisja wyborcza, urna wyborcza, karta do głosowania, kadencja itp.

d) do omówienia przed i po wyborach – poczucie przegranej, co – gdy mój kandydat nie wygra, prawa większości vs. głos mniejszości

e) kwestia odniesienia wyborów przedszkolnych do innych wyborów, w których biorą udział dorośli (np. rodzice) – bardzo ważne, żeby oba te tematy połączyć

f) jakie uprawnienia będzie miała Przedszkolna Rada Dzieci

g) krótka ankieta wśród dzieci z pytaniami, czy mają poczucie, że coś od nich zależy, o czym mogą decydować, a o czym nie, czy dorośli biorą ich zdanie pod uwagę – do rozważenia

h) wdrożenie następujących zagadnień/idei:

* Głos każdego jest ważny i wyjątkowy i ma taką samą wagę.

* Każdy może przyczynić się do zmiany.

* Czasem jesteśmy zawiedzeni wynikiem wyborów.

* Mamy prawo nie zgadzać się z innymi.

* Ważne jest okazywanie szacunku, nawet gdy się nie zgadzamy.

Wybory Przedszkolnej Rady Dzieci - zagadnienia dla Nauczycieli

i) zadanie domowe dla dzieci z przykładowymi pytaniami dla rodziców (dostosowane do możliwości percepcyjnych dzieci):

- * Czy i dlaczego bierzesz udział w wyborach?
- * Skąd wiesz na kogo zagłosować?
- * Jak wygląda miejsce, w którym odbywa się głosowanie?
- * Co chciałbyś zmienić i w jaki sposób głosowanie może Ci w tym pomóc?
- * Jak się czujesz, gdy głosujesz?

2. Wybór Kandydatów do Rady

- a) sposób wyboru (jak odpowiemy na pytanie – W jaki sposób zostali wyłonieni kandydaci?)
- b) czy z każdej grupy powinien być jeden, czy raczej oba roczniki potraktować jako jedną dużą grupę
- c) ilu powinno być kandydatów (np. 2 razy więcej niż członków rady)
- d) parytety (płeć + narodowość, inne?)

3. Kampania Wyborcza

- a) ile czasu ma trwać i na czym ma polegać
- b) czy chcemy ją zaramować (żeby każdy kandydat przeprowadził ją podobnie)
czy dać dzieciom swobodę – w jakim zakresie?
- c) czy chcemy włączyć rodziców, czy inne osoby?

4. Dzień wyborów

- a) W jaki sposób i gdzie o nim poinformować?
- b) Organizacja komisji wyborczej, kart urn – skład, czas trwania wyborów, symbolika, pobieranie kart, wygląd kart (skąd dzieci mają wiedzieć kto jest kto na karcie – zdjęcia?), jak zapewnić tajność głosowania? Przeliczanie głosów, ogłoszenie wyników
- c) Wolontariusze – wsparcie administracyjne
- d) Obserwatorzy – Rada osiedla/ Rada miasta/gminy/ Inne placówki/ PKW

Wybory Przedszkolnej Rady Dzieci - zagadnienia dla Nauczycieli

5. Zadania/Prerogatywy i sposób funkcjonowania Rady

- a) W jaki sposób zainicjować rozpoczęcie prac rady? Czy będzie jakiś dokument z nadaniem uprawnień/przysięga/przyjęcie obowiązków?
- b) Decyzje dotyczące codzienności – w jaki dzień zabawki, jadłospis, inne
- c) Decyzje dotyczące wydarzeń jednorazowych – organizacja Dnia Dziecka, Festynu itp.
- d) W jaki sposób Rada będzie wyrażała swoje zdanie (tryb funkcjonowania – spotkania cykliczne? Czy ma przewodniczącego, jak rada podejmuje decyzje?)
- e) Co, jeśli któryś z członków rady chce zrezygnować (tryb uzupełnienia rady)?

6. Sporządzenie dokumentu z głównymi założeniami procesu - (coś na kształt Ordynacji Wyborczej, gdzie odniesiemy się pokrótce do powyższych punktów – można z tego potem zrobić projektowy know-how do podziału z innymi placówkami)

Przygotowanie do wyborów

Co to jest demokracja?

Są to rządy spoczywające w rękach obywateli, gdzie wola większości obywateli państwa jest źródłem władzy. Gwarantowane są prawa do swobodnego zrzeszania się np. tworzenia partii politycznych, działają niezawisłe sądy (tzn. sędziowie rozstrzygający sprawy muszą przestrzegać obowiązującego prawa i nie mogą ulegać naciskom np. władz), nie istnieje monopol informacyjny – ukazuje się prasa, działają stacje telewizyjne, które przekazują informacje w sposób niezależny. Demokrację uważa się za sprawiedliwy sposób sprawowania władzy, ponieważ wszyscy obywatele danego kraju mogą podejmować decyzje dotyczące losów państwa. Dzieje się tak, ponieważ obywatele mający prawa wyborcze głosują w wyborach powszechnych na swoich przedstawicieli do parlamentu.

Cechy demokracji to wolność słowa, nietykalność osobista, wolność wyznania, swoboda zrzeszeń.

Co to są prawa obywatelskie?

Prawa obywatelskie to uprawnienia, które należą się obywatelowi z samej racji obywatelstwa i które podlegają ochronie prawnej ze strony danego państwa. Dotyczą one relacji między jednostką a państwem. Na ich podstawie obywatel może dochodzić swych praw przed odpowiednimi organami państwa.

Wśród praw obywatelskich najważniejszymi są: prawo do nauki, prawo do pracy oraz prawa wyborcze (czynne – do dokonywania wyboru i bierne – do kandydowania w wyborach).

Inny podział rozróżnia prawa i wolności osobiste (dzięki nim jednostka ma zagwarantowaną minimalną ingerencję państwa w życie osobiste), prawa polityczne (np. wspomniane wcześniej prawa wyborcze) oraz prawa socjalne i ekonomiczne (np. prawo do opieki społecznej, ochrony zdrowia, pracy i nauki).

Kwestię praw obywatelskich reguluje Rozdział II Konstytucji RP.

Krok 1

Praca własna nauczyciela

Nauczycielu – zastanów się, czy któreś z poniższych demokratycznych procesów mają miejsce w Twojej grupie:

- Czy pozwalasz dzieciom podejmować dotyczące ich decyzje poprzez głosowanie? (np. w co się bawić, w jakie miejsce chciałyby pojechać/pójść na wycieczkę, jak ma wyglądać rozkład dnia, w jaki sposób i kiedy sprzątać, jak ma wyglądać dekoracja sali, na jakie zabawki/artykuły przeznaczyć składkowe pieniądze wpłacane przez rodziców itp.)
- Czy uwzględniasz decyzję dzieci, że nie chcą brać udziału w jakiejś zabawie, czegoś zjeść itp.? Jakie decyzje uwzględniasz, a jakich nie?
- Czy odnosisz się jakoś do decyzji podjętych przez większość – względem mniejszości? Czy pomagasz dzieciom zrozumieć sytuację w której ich wybór/potrzeba nie zostały uwzględnione?
- Czy pozwalasz dzieciom na autonomię w kwestii wyboru działań, które ich bezpośrednio dotyczą? (np. wybór partnerów do zabawy, wybór rodzaju zabawy, wybór sposobu jedzenia itp.)

Nauczyciele w grupach omawiają z dziećmi procesy, które w danej grupie mają miejsce wraz z tematem możliwości wyrażania przez każdego swojego zdania – w sposób który nie jest obraźliwy i przykry dla innych.

Omawiana jest też sytuacja, w której wybór dzieci nie jest zaakceptowany – jak się czują, co gdy większość podejmuje inną niż by chciały decyzję itp.

Pytanie o to, jakie decyzje dzieci mogą podejmować w domu.

Krok 2

Scenka w grupie

Pani intendentka pyta dzieci – co chciałyby zjeść na deser (dzieci podają różne propozycje – powstaje więc lekki chaos).

Po czym mówi: Tu jest za duży bałagan, nie wiem co mam zrobić. Może po śniadaniu ustalicie ze swoją panią – co chcielibyście zjeść...

Nauczycielka siada z dziećmi w kręgu, zawęża wybór, wskazuje przedstawiciela/lidera (np. Jolę) – który przekaże pani intendentce decyzję i przeprowadza głosowanie np. dając dzieciom 2 positki do wyboru (jogurt vs. banan). Po głosowaniu mówi dzieciom, że pójdzie z Jolą i z panią Asią do pani dyrektor, a potem do kuchni i przekaże im informację.

Krok 3

Powołanie Kandydatów do Rady

Tak w naturalny sposób wyłonieni zostaną kandydaci do Rady.

W każdym budynku tylu kandydatów, ile grup 5 i 6-latków. (np. 5, 3 i 2), z założeniem że w Radzie będą 3 osoby – po jednej z każdego budynku. Konieczne jest omówienie tych wyborów z rodzicem i jego zgoda.

Na tym etapie należy też ustalić parytet (płeć i narodowość, wiek – naturalnie).

Kwestia wskazania kandydatów – na listy wyborcze też akceptuje prezes danej partii.

Krok 4

Prezentacje kandydatów - kampania wyborcza

Polega na prezentacji kandydatów z danego budynku przed dziećmi z tego budynku (może przygotowane odpowiedzi na pytania / nagrane filmiki z rodzicami).

Konieczne w przeddzień wyborów, żeby dzieci pamiętały, kto im się podobał.

Kwestia stronnictwa – głosowanie na kandydata ze swojej grupy.

Krok 5

Dzień Głosowania

Dzieci głosują na swoich kandydatów (pomoc wolontariuszy).

3 osobne karty wyborcze ze zdjęciami kandydatów, przy których dzieci stawiają pieczęć z buźką (wsparcie wolontariuszy).

PISANIE LISTÓW DO PARLAMENTARZYSTÓW

Poprzez pisanie listów do Parlamentarzystów chcemy – jako dorośli – pokazać dzieciom, że istnieją takie instytucje, podmioty, które w naszym imieniu i za naszą zgodą (wyrażoną w głosowaniu) reprezentują nas, podejmują ważne dla nas decyzje i mogą pomóc nam rozwiązywać nasze problemy.

Listy powinny mieć formę próśb, opowiadań o rzeczywistości dzieci w przedszkolu, ich otoczeniu i rodzinach oraz zapytań i podziękowań. W każdym liście należy poprosić adresata o odpowiedź.

W załącznikach znajduje się szablon listu do parlamentarzysty oraz list przewodni do Nauczycieli i Nauczycielek, który może okazać się przydatny w większych placówkach.

Ważne aby przedszkolaki – zachęcane do podzielenia się swoimi przemyśleniami i wrażeniami – opowiedziały o nurtujących je/rodziców sprawach czy problemach.

Chodzi o kwestie związane z życiem codziennym, zwykłe sprawy, na które zwracają uwagę lub które mają realny (choć nie zawsze pożądanym), wpływ na życie ich samych lub/i ich rodzin. Np. smog, z powodu którego nie odbyło się tyle wyjść na plac zabaw. A może za mała liczba latarni, która powoduje że zimą kiedy wcześniej zapada zmrok nie pójdą z mamą na dodatkowy spacer lub zabawę na placu zabaw.

To tylko przykłady, które może pokryją się z odpowiedziami dzieci, a może nie. Może będą to zupełnie inne rzeczy, których się nie spodziewamy. Animując te rozmowy mamy szansę dowiedzieć się więcej. Zachęcamy do otwartości na wszelką informację zwrotną od dzieci.

Co istotne w tym działaniu – sama treść listu nie jest tu najważniejsza!

Celem takiej pracy z dziećmi jest rozmowa o tym kim są posłowie i jaką funkcję pełnią w społeczeństwie obywatelskim. Kto i jak sprawił, że zasiadają w parlamencie, jak są finansowani (kto płaci im pensję lub prościej – kto daje pieniądze) za wykonaną pracę, kto może mieć do nich postulat, prośbę o pomoc lub działanie w jego imieniu?

Ważne, żeby dzieci dowiedziały się, że za wyborem konkretnych posłów oraz płaceniem (w formie podatków) za pracę stoją ich rodzice.

To rodzice zaufali tym osobom i postanowili wybrać je na swoich reprezentantów w parlamencie. Posłowie w ich imieniu mają wypowiadać się w ważnych sprawach, być jakby głosem rodziców (można tu się odnieść do wyborów Przedszkolnej Rady Dzieci).

To rodzice naszych przedszkolaków oraz inni dorośli mogą im podpowiadać jakimi sprawami warto się zająć.

A co najważniejsze to może to, że niekoniecznie trzeba być dorosłym aby mieć sprawę do Posła.

Rodzice lub Nauczyciele też mogą pomóc przedstawić ważne dla dzieci sprawy w listach, które pomogą im napisać.

Ważne aby list nie był nacechowany politycznie. Listy kierujemy do różnych opcji politycznych, niezależnie od osobistych przekonań.

Jak napisać i wysłać list

Po napisaniu i wydrukowaniu listu – niech podpiszą się pod nim wszystkie obecne dzieci z danej grupy. Wzór listu znajduje się w załączniku.

Następnie list należy zeskanować i skan wysłać na podany przy nazwisku adres, a oryginał pocztą na podany adres fizyczny biura poselskiego.

Ważne! Niech w treści listu znajdzie się zobowiązanie adresata do udzielenia odpowiedzi.

WIZYTY DZIECI W INSTYTUCJACH PUBLICZNYCH I MEDIACH

W ramach projektu zachęcamy, aby dzieci wyruszyły w podróż po swoim mieście, wsi, gminie czy powiecie.

5-6 latki mogą odwiedzić lokalne instytucje tj. radę miasta, prezydenta lub wójta, sołtysa, sąd okręgowy lub rejonowy i lokalne media: telewizję, radio regionalne lub redakcję gazety.

Urozmaiceniem może być wycieczka do Warszawy, gdzie dzieci wraz z opiekunami odwiedzą instytucje takie jak parlament, sąd okręgowy lub rejonowy, radio i/lub telewizję, oraz wybraną ambasadę.

Wizyty – z treściami dostosowanymi do wieku dzieci mają za zadanie pokazać małym obywatelom 'na żywo' instytucje, o których być może w ogóle nie wiedzą lub wiedzą bardzo mało – głównie ze środków masowego przekazu.

Wizyta w instytucji publicznej

Jeśli Twoja placówka jest w małej miejscowości, a ze względów finansowych czy organizacyjnych trudno będzie Ci zabrać dzieci do dużego miasta – odwiedźcie miejscowy Urząd Gminy, porozmawiajcie z wójtem, a może z radnymi? A co powiesz na zaproszenie do przedszkola sołtysa, żeby opowiedział/a dzieciom w jaki sposób nim się stał/a i w jaki sposób pracuje na rzecz lokalnej społeczności?

Wizyta Strażaka w przedszkolu

Ochotnicze Straże Pożarne obok głównej funkcji gaszenia pożarów, od zawsze pełniły szereg ważnych dla środowiska lokalnego, jak i całego społeczeństwa funkcji.

Niezmiernie cieszy nas fakt, iż mamy możliwość zaproszenia do Przedszkola strażaka, który opowie najmłodszym o roli OSP w ramach społeczeństwa obywatelskiego, a przede wszystkim pokaże niesamowicie ciekawy sprzęt gaśniczy!

WIZYTY DZIECI W INSTYTUCJACH PUBLICZNYCH I MEDIACH

Wizyta Weterana w przedszkolu

Spotkania dzieci z instytucji partnerskich z weteranami misji wojskowych (Syria, Irak, Afganistan). Jedną z instytucji w każdym państwie jest armia – obrona narodowa, obszarem bezpośrednio i pośrednio związanym z zagadnieniem demokracji. Żołnierze, którzy spotkają się z dziećmi opowiedzą im o tym, dlaczego postanowili podjąć tę służbę, co bycie żołnierzem oznacza dla nich i dla ich kraju. Opowiedzą też o miejscach, gdzie ludzie mają mniej praw niż w Polsce, gdzie prowadzone są działania wojenne i jak to wpływa na lokalne społeczności. Spotkania odbędą się w formie wizyt Weteranów w przedszkolu.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK 1

LIST INFORMACYJNY DO RODZICÓW

WZÓR

Droży Rodzice,

W najbliższych miesiącach będziemy realizować w naszym przedszkolu projekt społeczny Podróż Przedszkolaków do demokracji i praw obywatelskich.

W ramach projektu najstarsze grupy przedszkolaków (5 i 6-latkowie), wezmą udział w szeregu wydarzeń, które mają na celu edukację dzieci w zakresie rozumienia istoty demokracji i praw obywatelskich.

Planowane działania:

- kontakty z instytucjami publicznymi, m.in. samorząd, parlament, sądy
- warsztaty dla dzieci i nauczycieli
- stworzenie materiałów dla rodziców i opiekunów
- wybór samorządu przedszkolnego
- korespondencja z postami (PL/UE)
- wydarzenie artystyczne z okazji Dnia Niepodległości 11 listopada
- spotkania z weteranami
- promowanie udziału w lokalnych procesach decyzyjnych

Demokracja i prawa obywatelskie to ważne pojęcia w codzienności każdego z nas. Gorąco zachęcamy by również w domach zastanowić się nad tym tematem i podjąć go w rozmowach z dziećmi.

Jako inspiracja do rozmowy niech posłużą poniższe pytania:

- Co demokracja oznacza dla Ciebie – Rodzica a co dla Twojego dziecka?
- Co prawa obywatelskie oznaczają w życiu przedszkola, w którym dziecko spędza tak dużo czasu?
- Czy przedszkole to dobre miejsce do nauki demokracji?
- Czy Twoje dziecko lubi samo decydować?
- Jakie decyzje pozwalasz dziecku podejmować samodzielnie?
- Co w sytuacji, gdy dziecko nie zgadza się z dorosłym?
- Co to są prawa obywatelskie?
- Czy Twoje dziecko ma prawa obywatelskie?
- Czy Ty, Twoje dziecko, chcecie mieć głos w sprawach, które Cię, Jego dotyczą?

Porozmawiaj ze swoim dzieckiem o tym, co dla Ciebie oznacza demokracja!

Z wyrazami szacunku,
Joanna Kowalska
Dyrektorka Przedszkola xyz

***

Projekt Podróż Przedszkolaków do demokracji i praw obywatelskich został po raz pierwszy zrealizowany przez największe wrocławskie przedszkole publiczne Niezapominajka w roku szkolnym 2021/2022. Inicjatorką projektu jest mama 5-letniej Kaliny, Paulina Roś, której bardzo bliska jest tematyka praw obywatelskich i demokracji. Partnerami projektu byli warszawska Fundacja Consensus Europejskie Centrum Mediacji (<http://consensus.eu/>), wrocławskie Centrum Opieki i Wychowania (<http://www.wcow.pl/>) oraz norweski Bjerker LearningLab (<https://bjerkerlearninglab.no/>).

ZAŁĄCZNIK 2

Zaprzysiężenie do Przedszkolnej Rady Dzieci - WZÓR

**Ja, członek Przedszkolnej Rady Dzieci,
wybrany przez społeczność
Przedszkola XYZ**

ślubuję

**godnie reprezentować interesy koleżanek i kolegów
wewnątrz i na zewnątrz przedszkola,
godnie pełnić powierzoną mi funkcję,
być bezstronnym i sprawiedliwym w podejmowaniu decyzji,
postępować zawsze zgodnie z Kodeksem Przedszkolaka**

.....

Wrocław, 18 listopada 2021 roku

ZAŁĄCZNIK 3

Regulamin WZÓR

ROZDZIAŁ I

OGÓLNE ZASADY DZIAŁANIA PRZEDSZKOLNEJ RADY DZIECI

1. Przedszkolną Radę Dzieci tworzy troje dzieci z poszczególnych budynków/grup przedszkolnych Przedszkola XYZ.
2. Nad prawidłową realizacją zadań czuwają opiekunowie Przedszkolnej Rady Dzieci współpracując z dyrektorem, Radą Pedagogiczną i Radą Rodziców.
3. Wybrani członkowie Przedszkolnej Rady Dzieci składają ślubowanie w obecności dyrektora, opiekunów, dzieci i rodziców.

ROZDZIAŁ II

TRYB WYBORU DO PRZEDSZKOLNEJ RADY DZIECI

1. Kandydaci wybierani są przez dzieci z poszczególnych grup większością głosów w obecności co najmniej 2/3 stanu grupy na początku roku szkolnego.
2. W wyborach do Przedszkolnej Rady Dzieci uczestniczą dzieci z najstarszych grup, tj. 5-6 latkowie.
3. Tryb wyboru do Przedszkolnej Rady Dzieci:
  - a) W dniach poprzedzających wybory każda grupa 5 i 6 latków dokonuje wyboru maksymalnie jednej osoby, która kandyduje do Przedszkolnej Rady Dzieci.
  - b) W wyborach biorą udział wszystkie dzieci 5 i 6 letnie, w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym.
  - c) Członkami Przedszkolnej Rady Dzieci zostają kandydaci, którzy uzyskali największą liczbę głosów.
  - d) Nad przebiegiem wyborów czuwa Komisja Wyborcza, we współpracy z dyrektorem.
  - e) Kadencja Przedszkolnej Rady Dzieci trwa maksymalnie 1 rok szkolny.

Regulamin

ROZDZIAŁ III

KOMPETENCJE PRZEDSZKOLNEJ RADY DZIECI

1. Przedszkolną Radę Dzieci tworzą przedstawiciele trzech grup Przedszkola XYZ, która jest reprezentantem ogółu dzieci uczęszczających do Przedszkola.
2. Przedszkolna Rada Dzieci jest powołana w celu współdziałania z Dyrektorem.
3. Główne zadania Przedszkolnej Rady Dzieci to:
  - a) Czynne uczestniczenie w podejmowaniu decyzji dotyczących gier sportowych, zabaw na świeżym powietrzu.
  - b) Aktywne uczestnictwo w wyborze przepisów ujętych w kalendarzu kulinarnym.
  - c) Zachęcanie dzieci do włączania się w konstruowanie zdrowego menu.
  - d) Udział w pracach jury podczas organizowanych na terenie przedszkola konkursach dla dzieci i ich rodziców.
  - e) Czynne uczestniczenie w podejmowaniu decyzji dotyczących zakupu zabawek, gier, pomocy dydaktycznych.
  - f) Podejmowanie decyzji w sprawie organizowanych na terenie Przedszkola imprez, uroczystości i dodatkowych zajęć.

ROZDZIAŁ IV

DOKUMENTY RADY DZIECIĘCEJ

1. Dokumentację Przedszkolnej Rady Dzieci tworzą:
  - a) Regulamin Przedszkolnej Rady Dzieci przy Przedszkolu XYZ.
  - b) Harmonogram działania Rady.
  - c) Protokoły posiedzeń Rady.

ROZDZIAŁ V

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Niniejszy regulamin jest omawiany z członkami Rady na pierwszym posiedzeniu;
  - a) Regulamin jest dostępny dla wszystkich zainteresowanych;
  - b) W sprawach nieuregulowanych niniejszym regulaminem, a dotyczących Przedszkolnej Rady Dzieci decyduje Dyrektor Przedszkola, w porozumieniu z Opiekunami.

Protokół

Protokół ustalenia wyników wyborów w drodze głosowania do Przeszkolnej Rady Dzieci sporządzony przez Komisję Wyborczą dnia ...

Dnia ... w Przedszkolu nr... przy ulicy..., odbyły się I demokratyczne wybory do Przeszkolnej Rady Dzieci przy Przedszkolu nr... w.... . Głosowanie przebiegło bez zakłóceń.

W toku wyborów wewnętrznych wyłoniono X kandydatów – Głosowanie odbyło się w obecności Komisji Wyborczej, w skład której weszli:

1. Anna Kowalska – Wiceprzewodnicząca Rady Miejskiej
2. Katarzyna Nowak – Dyrektor Przedszkola nr..
3. Adam – Przewodniczący Rady Rodziców Przedszkola nr...

Uprawnionych do głosowania dzieci, obecnych w dniu wyborczym (5 i 6 latków) x

Oddanych głosów x

Głosów ważnych x

Głosów nieważnych x

Poszczególni kandydaci otrzymali następującą ilość głosów:

Imię i nazwisko kandydata x

Imię i nazwisko kandydata x

Imię i nazwisko kandydata x

Najwięcej ważnie oddanych głosów otrzymali i zostali wybrani do Przeszkolnej Rady Dzieci przy Przedszkolu nr:

1. Imię i nazwisko radnej/go

2. Imię i nazwisko radnej/go

3. Imię i nazwisko radnej/go

ZAŁĄCZNIK 3

List do Posłanki lub Posła

WZÓR

Grupa Sówek
Przedszkole nr 11 „Niezapominajka”

Wrocław, dn.....

....

Sz. P.

Jan Kowalski

Poset na Sejm RP / Poset do PE

(Ważne! Do Posłanki też – co do zasady – zwracamy się Poset)

Adres Biura Poselskiego

Szanowny Panie Pośle / Pani Poset,

Jesteśmy grupą dzieci – przedszkolaków z grupy ... uczęszczających do Przedszkola nr 22 "Wesołe Misie" w Jeleniej Górze.

Piszemy do Pana/Pani, żeby poruszyć nurtujące nas sprawy/podzielić się spostrzeżeniami/poprosić o pomoc/poprosić o interwencję w kwestii... *(OPIS NURTUJĄCEJ SPRAWY/SPRAW)*

Te i jeszcze wiele innych spraw, o których tu nie napisaliśmy, zaprzęta nasze głowy.

Będziemy wdzięczni za odniesienie się do naszych problemów/reakcję na opisane przez nas sprawy...

Rozumiemy jak wiele rozmaitych obowiązków ma Pani / Pan i jak ważna jest to praca. Życzymy wielu sukcesów i satysfakcji z pełnionej służby publicznej.

Serdecznie pozdrawiamy i dziękujemy z góry za czas poświęcony naszej sprawie.

Liczymy na szybką odpowiedź ze strony Pana / Pani Poset.

Z wyrazami szacunku,

Imię i nazwisko dziecka nr 1 – podpis (np. Ania)

Imię i nazwisko dziecka nr 2 – podpis (np. Adaś)

ZAŁĄCZNIK 3

LISTY DO PARLAMENARZYSTÓW LIST DO NAUCZYCIELI WZÓR

Szanowne Panie Nauczycielki,

W ramach realizowanego przez nas projektu Podróż Przedszkolaków do Demokracji i Praw Obywatelskich uprzejmie prosimy o napisanie z dziećmi listu do wybranej/go Europarlamentarzystki/ty lub Posłanki, Posta do sejmiku – wybranych z naszego okręgu wyborczego.

Treść listu powinna być oparta o wcześniej przeprowadzone rozmowy z dziećmi w grupach.

Zależy nam na tym, żeby przedszkolaki – zachęcane do podzielenia się swoimi przemyśleniami i wrażeniami – opowiedziały o nurtujących je/rodziców sprawach czy problemach. Chodzi o kwestie związane z życiem codziennym, zwykłe sprawy, na które zwracają uwagę lub które mają realny (choć nie zawsze pożądany), wpływ na życie ich samych lub/i ich rodzin.

Np. smog, z powodu którego nie odbyło się tyle wyjść na plac zabaw. A może za mała liczba latarni, która powoduje że zimą kiedy wcześniej zapada zmrok nie pójdą z mamą na dodatkowy spacer lub zabawę na placu zabaw. To tylko przykłady, które może pokryją się z odpowiedziami dzieci, a może nie. Może będą to zupełnie inne rzeczy, których się nie spodziewamy. Animując te rozmowy mamy szansę dowiedzieć się więcej. Zachęcamy do otwartości na wszelką informację zwrotną od dzieci.

Co istotne w tym działaniu – sama treść listu nie jest tu najważniejsza!

Celem takiej pracy z dziećmi jest rozmowa o tym kim są posłowie i jaką funkcję pełnią w społeczeństwie obywatelskim. Kto i jak sprawi, że zasiadają w parlamencie, jak są finansowani (kto płaci im pensję lub prościej – kto daje pieniądze) za wykonaną pracę, kto może mieć do nich postulat, prośbę o pomoc lub działanie w jego imieniu?

Ważne, żeby dzieci dowiedziały się, że za wyborem konkretnych posłów oraz płaceniem (w formie podatków) za pracę stoją ich rodzice.

To rodzice zaufali tym osobom i postanowili wybrać je na swoich reprezentantów w parlamencie. Postowie w ich imieniu mają wypowiadać się w ważnych sprawach, być jakby głosem rodziców (można tu się odnieść do wyborów Przedszkolnej Rady Dzieci). To rodzice naszych przedszkolaków oraz inni dorośli mogą im podpowiadać jakimi sprawami warto się zająć.

A co najważniejsze to może to, że niekoniecznie trzeba być dorosłym aby mieć sprawę do Posta.

Rodzice lub Nauczyciele też mogą pomóc przedstawić ważne dla dzieci sprawy w listach, które pomogą im napisać.

Starajmy się aby list nie był nacechowany politycznie. Piszmy do różnych opcji politycznych, niezależnie od naszych osobistych przekonań.

Kiedy przeprowadzić rozmowy i wysyłkę?

Czas na rozmowy z dziećmi to XX

Wysłanie listu w XX z własnoręcznymi podpisami dzieci.

Jak wysłać list?

Po napisaniu i wydrukowaniu listu – niech podpiszą się pod nim wszystkie obecne dzieci z danej grupy.

Następnie list należy zeskanować i skan wysłać na podany przy nazwisku adres, a oryginał pocztą na podany adres fizyczny biura poselskiego.

Ważne! Niech w treści listu znajdzie się zobowiązanie adresata do udzielenia odpowiedzi.

Życzymy powodzenia i bardzo serdecznie dziękujemy za współpracę

Podróż Przedszkolaków do demokracji i praw obywatelskich Wrocław 2022

Autorka: Paulina Roś

Współautorka: Balbina Sobieszek

Dane kontaktowe partnerów:

Consensus Fundacja Europejskie Centrum Mediacji

Ul. Konstancińska 5/43

02-942 Warszawa

Paulina Roś

paulina.ros@consensus.eu

Przedszkole nr 56 Niezapominajka

Ul. Walbrzyska 16

52-314 Wrocław

Katarzyna Głowik-Jamróż

sekretariat.p056@wroclawskaedukacja.pl

Wrocławskie Centrum Opieki i Wychowania

Ul. Lekcyjna 12

51-169 Wrocław

Ewelina Harężlak

e.harezlak@wcow.pl

Projekt jest finansowany z dotacji programu
Aktywni Obywatele - Fundusz Krajowy
realizowanego z funduszy EOG

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**